

В І Д Г У К

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора

Бахова Івана Степановича

на дисертацію Макхулі Іхаба

«Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища»,
поданої на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Євроінтеграційні тенденції в соціально-освітньому середовищі, інноватизація професійної підготовки педагогів на засадах плюрилінгвізму та мультикультурності зумовили принципову важливість проблеми формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного та полілінгвального освітнього середовища. Серед вимог модернізації національної освітньої системи одними з пріоритетних стають гармонізація міжкультурної взаємодії членів українського поліетнічного соціуму, врахування кращого світового доробку у підготовці кадрів до ефективної професійної діяльності в багатомовному освітньому просторі, про що йдеться в державних документах (Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 р., Законах України «Про освіту», «Про вищу освіту»). Значущість досліджуваної проблеми для вітчизняної освітньої системи визначена також в чинній нормативно-правовій базі України та світу, а саме – «Про національні меншини в Україні», «Гаазькими рекомендаціями Верховного комісара ОБСЄ щодо прав національних меншин на освіту».

З огляду на *актуальність* та *суспільну вагомість* проблеми підготовки майбутніх вчителів гуманітарних спеціальностей, а надто – до їх роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, недостатню її розробленість у теоретичних та практичних аспектах, а також доцільність розширення міжкультурних комунікацій у світі, культурних трансформацій під впливом відкритості державних кордонів для роботи, посилення міграційних процесів, набуває особливої актуальності та узгодження із реальними потребами національної спільноти, рецензоване дисертаційне дослідження Макхулі Іхаба, присвячене формуванню готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, є актуальним і своєчасним. Актуальність і необхідність роботи обґрунтовані дисертантом належним чином.

Вважаємо, що Макхулі Іхаб вдало визначив *понятійно-категоріальний апарат* дослідження. Дисертант поставив за мету науково обґрунтувати, розробити та експериментально перевірити педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього

середовища. У відповідності до мети дослідження визначено концептуальну ідею, сформульовано завдання дослідження.

Слід відзначити, що *об'єкт та предмет дослідження* відповідають специфіці обраної теми.

Для розв'язання завдань дослідження та досягнення його мети використано комплекс теоретичних, емпіричних та прогностичних методів. Позитивним є те, що методи добиралися відповідно до завдань конкретного етапу дослідження, прийоми та операції з теоретичним і фактичним матеріалом здійснювалися у послідовності, визначеної програмою дослідження.

Дослідження добре сплановане, чітко визначені його методологічні й теоретичні засади, коректно сформульовані методологічні характеристики.

Дисертація відповідає основним напрямам досліджень науково-дослідної лабораторії інноваційних методів навчання та кафедри інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи Університету імені Альфреда Нобеля, проведених у межах комплексних наукових тем «Модернізація професійно-педагогічної освіти в Україні в умовах інтеграції до світового освітнього простору» (державний реєстраційний номер 0112U002287) і «Теоретичні та методичні засади моделювання компетентнісної професійної освіти у контексті євроінтеграції» (державний реєстраційний номер 0717U004331).

Структура роботи є логічною й адекватно відображає траєкторію руху теоретико-експериментального дослідження. Основний зміст дисертаційної роботи свідчить про широку ерудицію здобувача, його здатність до системного охоплення різних аспектів досліджуваних педагогічних явищ і процесів, критичність і креативність професійного мислення.

Викликає інтерес проведений аналіз стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії та практиці. Залучення широкої української та зарубіжної теоретичної бази з питань підготовки майбутніх учителів дозволило автору дослідження ґрунтовно висвітлити теоретичні та методологічні засади дослідження, сформулювати його вихідні положення.

У результаті узагальнення поглядів науковців, конкретизовано сутність понять: «готовність майбутнього вчителя до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища», «технологія формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища». Заслугує на схвалення уважне ставлення дисертанта до понятійно-термінологічного апарату дослідження.

Характеризуючи наукову новизну виконаного дослідження, слід відзначити, що дослідником *уперше* науково обґрунтовано, розроблено та експериментально перевірено педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища,

уточнено понятійно-категоріальний апарат, удосконалено зміст, форми й методи формування готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища.

Варто відзначити, що усі положення наукової новизни рецензованого дисертаційного дослідження повною мірою обґрунтовано й підтверджено у тексті дисертації.

Належним чином обґрунтованим і реалізованим постає **практичне значення** одержаних результатів дослідження, яке вбачається Макхулі Іхаб у тому, що теоретичні результати, розроблений змістовий компонент педагогічної технології, розроблена дисципліна за вибором «Поліетнічний освітній простір», узагальнення та висновки можуть бути використані для оновлення та збагачення змісту низки навчальних дисциплін.

У першому розділі – *«Теоретико-методологічні засади проблеми формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища»* представлено авторське трактування готовності майбутнього вчителя до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, під якою розуміється інтегративна якість особистості, що характеризується наявністю потреби особистості в етнічній толерантності, культурі міжнаціонального спілкування, попередженні міжетнічних конфліктів, подоланні негативних етнічних стереотипів;

Визначено структуру готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища, яка містить мотиваційний, когнітивний, операційний, рефлексивний і творчий компоненти.

Представлені на сторінці 65 дисертаційної роботи в таблиці 1 підходи до визначення поняття підготовки, готовності майбутніх учителів до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища підтверджують ґрунтовний аналіз стану дослідження даного поняття науковцями.

Заслуговує на схвалення обґрунтування методологічних підходів, які використані в дослідженні (теоретичні, емпіричні, методи математичної статистики (критерії Пірсона, Фішера, Спірмена), теоретичне моделювання з метою розробки структури та змісту зазначеної педагогічної технології.

У другому розділі – *«Обґрунтування та експериментальна перевірка технології формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища»* – науково обґрунтовано, змістовно розроблено та експериментально перевірено педагогічну технологію формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища.

Технологію подано у вигляді блоків: цільового, теоретико-методологічного, організаційно-змістового та діагностико-результативного. Розроблення технології здійснено з урахуванням методологічних підходів, закономірностей та принципів.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес чотирьох ЗВО – в «Університеті імені Альфреда Нобеля», ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», в Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка, Ізмаїльському державному гуманітарному університеті.

Основні положення і результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на 9 міжнародних і всеукраїнських конференціях.

Аналіз публікацій засвідчив їхню відповідність (кількісну і якісну) вимогам щодо оприлюднення результатів дисертаційного дослідження. Основні положення й результати наукового дослідження відображено у 17 одноосібних наукових працях автора, з них – 7 статей у наукових фахових виданнях, 1 стаття у зарубіжному виданні, 9 статей і тез доповідей у збірниках матеріалів конференцій.

Анотація стисло і коректно відображає зміст і результати виконаної дослідницької роботи.

Зазначене дає підстави класифікувати дисертаційне дослідження Макхулї Іхаба як завершене теоретико-експериментальне дослідження, що містить нові наукові положення, має вагоме теоретичне та практичне значення.

Однак, проведене дослідження не позбавлене певних недоліків. Тому вважаємо за необхідне подати зауваження, які виникли в процесі опрацювання матеріалу дисертації:

1. Проведений теоретичний аналіз науково-практичних джерел науковців в повній мірі відображає проблематику теми дисертаційного дослідження, але робота мала би ширші перспективи практичного застосування якби автор більше сконцентрувався на прикладних аспектах підготовки учителів, приділивши більше уваги аналізу праць науковців Канади і США з даної проблеми, враховуючі їхній багаторічний досвід розробки даної проблеми.

2. На нашу думку, представлені на 124 сторінці концептуальні положення дисертаційної праці логічно було би тезисно представити у вступній частині праці, що одразу б надало уявлення про її сутність і поступовість її реалізації у процесі дослідження.

3. Вважаємо, що розділи дисертації є дещо перевантаженими за обсягом, матеріал дисертаційного дослідження можна було розподілити на три розділи, що давало би можливість краще орієнтуватися у викладенні матеріалу і результатів роботи.

4. Робота мала б більш широке практичне значення і прикладний характер якщо б автор узагальнив свій досвід з розробки навчально-методичних матеріалів впроваджених в освітній процес університету і зосередитися на кількох найбільш

ефективних навчально-методичних матеріалах. Натомість, маємо надію, що дисертант реалізує усі свої методичні напрацювання у вигляді ґрунтовної праці на кшталт навчального посібника для роботи у закладі вищої освіти.

Проте висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження щодо дисертаційної роботи.

Результати проведеного дослідження дають підставу вважати, що визначені завдання реалізовано, мету досягнуто, сукупність отриманих наукових положень має важливе значення для теорії і методики професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Дисертація на тему **«Формування готовності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей до роботи в умовах поліетнічного освітнього середовища»** є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – **Макхулі Іхаб** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри іноземної філології та перекладу
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»

І. С. Бахов

Підпис професора Бахова І. С. підтверджую.

Ректор

Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад «Міжрегіональна
Академія управління персоналом»

М. Ф. Гончаренко

